

цію власних соціальних та економічних інтересів (для них сприйняття національної ідеї суто прагматичний вчинок зовнішнього плану). «Націонал-патріоти», для яких українська національна ідея – це внутрішнє переконання, ідейний мотив мислення і дій¹⁶. Водночас лише останні мають в основі своєї ідентичності яскраво виражену етнічну складову.

На сьогодні українська політична наука та соціологія мають достатню теоретичну базу, інтелектуальні та матеріальні ресурси для об'єктивного наукового усвідомлення результатів другого Всеукраїнського перепису населення, зокрема і у етнополітичному контексті. Основна проблема, яка рівною мірою стоїть перед науковцями, державними установами та політичними акторами українського політикуму, полягає у конструктивному використанні результатів перепису, недопущенні їх політизації та відвертих спекуляцій ними у ході політичної боротьби.

1. *Основні методологічні та організаційні положення пробного перепису населення 2010 р.* // Державний комітет статистики України. – К., 2010. – С. 4. 2. *Мета перепису населення* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrcensus.gov.ua/ukr/advant/advant_main.php 3. *Население СССР. 1987: Статистический сборник.* – М.: Финансы и статистика, 1988. – С. 211–214. 4. *Зиновьев А.А.* На пути к сверхобществу. – М.: Астрель, 2008. – С. 9. 5. Там же. 6. Там же. С. 9–10. 7. Там же. – С. 10. 8. Там же. – С. 11. 9. *Закон України «Про Всеукраїнський перепис населення»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrcensus.gov.ua/ukr/laws/laws_cens.php 10. *Програма пробного перепису населення України* (Затверджена Наказом Державного комітету статистики України 20.08.2010 № 347) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrcensus.gov.ua/ukr/laws/2010/prog_dod_347.pdf 11. *Вишняк О.* Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи (соціологічний аналіз) / Вишняк О. – К.: Інститут соціології НАН України, 2009. – 176 с. 12. *Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації* / [за ред. Юліане Бестерс-Дільгер]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 363 с. 13. *Курас І.Ф.* Регіоналізм: історичний досвід, сучасний вимір / І.Ф. Курас // Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К.: ІПіЕНД, – 1999. – С. 288. 14. *Парахонський Б.О.* Українська ідентичність і консолідація країни. Національна ідея / Б.О. Парахонський, Б.О. Кульчицький // Україна і Росія в історичній ретроспективі: нариси: в 3 т. – Т. 3: Новітній український державотворчий процес. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 106–107. 15. *Михальченко М.І.* Українська національна ідея як регулятивна сила в загальнодержавному і регіональному масштабах / М.І. Михальченко // Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне: зб. статей. – К.: Світогляд, 2005. – С. 25. 16. Там само. – С. 24.

УДК 321.01

А. Л. СОТНИК

ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ ТА ФУНКЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ ЯК НОВОЇ ГАЛУЗІ ПОЛІТИЧНОГО ЗНАННЯ

Розкривається специфіка правової політології як нової галузі політичного знання. Визначаються об'єкт і предмет правової політології, виокремлюються функції, які

© СОТНИК Антоніна Леонідівна – аспірантка Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

вона виконує в суспільстві.

Ключові слова: правова політологія, об'єкт, предмет, функції, політична наука.

Sotnik A.L. Объект, предмет и функции правовой политологии как новой области политического знания

Раскрывается специфика правовой политологии как новой отрасли политического знания. Определяются объект и предмет правовой политологии, выделяются функции, которые она выполняет в обществе.

Ключевые слова: правовая политология, объект, предмет, функции, политическая наука.

Sotnik Antonina. Object, subject and functions of legal political science as a new branch of political knowledge

Article reveals the specific features of legal political science as a new field of political knowledge. The author determines the object and subject of legal political science, distinguishes its basic functions in society.

Key words: legal political science, object, subject, functions, political science.

Нині правова політологія ще знаходиться на стадії свого становлення, уточнення предмета і методу. Питання її оформлення у самостійну наукову дисципліну ускладнюється, з одного боку, існуванням таких галузей юридичної науки, як конституційне та адміністративне право, а з іншого – дослідженнями у близькому предметному полі в рамках політичної, історичної та філософської наук. Тому важливим є визначення об'єкта і предмета правової політології, функцій, які вона виконує в суспільстві. Адже тільки з'ясувавши ці питання, можна говорити про самостійний дисциплінарний статус правової політології, її місце у структурі політичного знання.

Власне, майбутнє будь-якої науки залежить від можливостей чіткого визначення її об'єкта і предмета, їх визнання з боку наукового співтовариства. Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне й конкретне.

Як зазначає А. Машков, об'єкт науки – виокремлена суб'єктом пізнання частина уявленого світу, на яку спрямоване наукове пізнання в рамках конкретної науки. Предмет науки – коло питань, що стосуються об'єкта науки, досліджуваного конкретною наукою, які безпосередньо і цілеспрямовано вивчаються нею із чітким визначенням завдань і кута зору такого вивчення¹.

Тобто якщо об'єктом є те, на що спрямовується процес пізнання, то предмет охоплює лише найістотніші властивості та ознаки об'єкта, окремі його аспекти чи взаємозв'язки. Тому будь-яка наука має характерний лише для неї предмет, яким і визначається її самостійність, унікальність і особливість, відмінність від інших наукових дисциплін.

Нині політологія як наука охоплює все політичне знання, представляючи комплекс дисциплін, які вивчають окремі аспекти політичної дійсності (політична філософія, політична соціологія, політична психологія, політична географія, воєнна політологія та ін.). Єдність найрізноманітніших галузей політичного знання зумовлена тим, що їх усіх об'єднує загальний об'єкт дослідження – політика, політичне життя суспільства у всій різноманітності його виявів.

М. Ільїн та Б. Коваль зазначають, що нині політологія – це широкий комплекс знань про політику, який охоплює і політичну філософію, і мистецтво виявлення і вираження сенсу політичної діяльності².

Особливістю правової політології як нової галузі політичного знання є те, що вона розглядає політичну дійсність у правовому вимірі, досліджує правові аспек-

ти політичної діяльності, поведінки і певних відносин як специфічної сфери соціальної життєдіяльності.

Концептуальну основу правової політології складає вивчення політики і права в органічній єдності та взаємній опосередкованості, їх смисловий синтез і складає зміст правової політології – науки про політику в її правовому вимірі.

Варто зазначити, що в цілому політика – поняття досить складне і неоднозначне, чим і пояснюється наявний плюралізм у її визначеннях. Як стверджує В. Андрущенко, цілком закономірним є те, що вчені, вивчаючи ту чи іншу характеристику політики окремо від інших і вважаючи цю характеристику вичерпною для розуміння політики, вступають між собою у суперечки, дають відмінні, а то й прямо протилежні визначення політики³.

Політика розглядається, як: 1) особлива сфера суспільного життя; 2) діяльність, спрямована на завоювання і утримання влади; 2) певний вид відносин між людьми, соціальними групами та іншими суб'єктами політичного процесу; 3) процес підготовки, прийняття і реалізації важливих для суспільства рішень; 4) наука і мистецтво; 5) засіб управління державою, суспільством.

Відомий французький політолог Ф. Бро слушно зауважує, що можна виділити три рівні розуміння політики: по-перше, політику як напрям дій, навколо якого об'єднуються в єдине ціле рішення, думки щодо їх реалізації і їх формулювання; по-друге, політика як окрема сфера, де зіштовхуються індивіди і групи однодумців у боротьбі за завоювання державної влади і її місцевих органів; по-третє, політика в більш широкому значенні, як мистецтво управління людьми в суспільстві⁴.

Особливістю правової політології є те, що вона звертається до гуманістичного розуміння політики не тільки як боротьби і суперництва, а й як управління суспільством задля забезпечення соціального порядку та справедливості.

Правова політологія виходить з того, що ключовою характеристикою сучасної держави є те, що визначена її ціннісна основа, якою виступає людина, її права і свободи. Тому за сучасних умов суспільно-політичного розвитку спільною рисою для функцій політики є те, що вони покликані сприяти налагодженню взаємозв'язку між державою і громадянами, узгодженню інтересів різних соціальних груп, інтеграції суспільства задля забезпечення суспільного порядку й організованості, регулюванню, вирішенню і подоланню найгостріших конфліктів, що дезінтегрують країну.

Українські науковці В. Горбатенко та І. Бутовська зазначають, що політика покликана орієнтувати розвиток суспільства на мінімальну конфліктність і максимальну життєздатність суспільних процесів⁵.

Задля реалізації свого соціального призначення політика має знаходитись і розвиватись у правовому полі, відповідати загально визнаним принципам права, що як особлива форма належного, мета і ціннісне начало постають у рамках правової політології критеріями оцінки всієї політики.

Російські науковці М. Матузов і О. Малько цілком слушно зауважують: «В принципі будь-яка розумна політика повинна бути правовою – у тому сенсі, що покликана відповідати законам, юридичним нормам, незмінно знаходитися у правовому полі, відповідати міжнародним стандартам, ідеям прав людини. В іншому випадку, вона рано чи пізно, перетвориться у свавілля, насилля, антигуманні акції»⁶.

Отже, правова політологія вибудовує новий алгоритм розуміння політики як справедливого соціального управління, що базується на усвідомленні пріоритет-

ності права в досягненні політичної стабільності. Якщо політологія виявляє загальні й специфічні закони, тенденції і закономірності функціонування політичної сфери життя суспільства, то в центрі уваги правової політології знаходиться сама політична дійсність, у системі організації якої право займає центральне місце.

Правова політологія покликана досліджувати закономірності розвитку політико-правових відносин і процесів, правові параметри їх регулювання і оформлення, аналізувати діяльність суб'єктів політико-правової системи та інститутів громадянського суспільства з точки зору їх правового наповнення.

Відтак, *об'єктом* правової політології є осмислення політичної дійсності і всіх процесів, що в ній відбуваються, крізь призму їх правової легітимації.

Власне, об'єктивною умовою для виділення правової політології є те, що праву в сучасному демократичному суспільстві належить ключова роль в організації політичної сфери, утвердженні і легітимації політичної влади як такої. Право «стає умовою влади і політики, точкою зросту політики, якістю політичної і владної дії»⁷, забезпечує функціонування влади на демократичних цінностях.

Нині практично все політичне життя суспільства оформлюється і закріплюється правом. Поряд з іншими засобами реалізації політики, право впливає на все державно-політичне життя: юридично оформлює і закріплює структуру, порядок формування і компетенцію органів державної влади, визначає поле і правила політичної діяльності, права і обов'язки суб'єктів політики, тобто виступає важливим регулятором суспільно-політичних відносин.

Американський дослідник Г. Марцела наголошує на ключовій ролі права в становленні та підтриманні державної влади, її авторитету і легітимності. Вчений зазначає, що «верховенство права робить демократію працюючою, бо право – колективна суспільна воля, яка уможливорює монополію на легітимне використання сили, рівні права і соціальний порядок»⁸.

Водночас варто враховувати те, що процес створення права відбувається під впливом багатьох факторів суспільно-політичного життя, які у своїй сукупності й діалектичній єдності зумовлюють зміст і форму тієї чи іншої правової норми, її призначення і роль у житті суспільства.

М. Шапіро зауважує, що «всі види урядової діяльності, як і всі політичні актори створюють право, сконструйовані правом, імплементують його...»⁹.

Цікавою в такому контексті є точка зору С. Єгорова, який вважав, що необхідним є «глибинне дослідження права як продукту політичної взаємодії і ролі права й законодавців у збереженні й зміні політичної системи... домінуючим підходом для розуміння того, як функціонує право є політичний підхід»¹⁰.

Специфікою правової політології є те, що вона орієнтується на дослідження «політичної складової» права, розглядаючи політичну природу правових норм, механізми їх реалізації в поведінці та діяльності суб'єктів політики.

Правова політологія виходить із необхідності осмислення права в широкому контексті структурних і функціональних зв'язків із соціально-політичними чинниками, які, з одного боку, безпосередньо детермінують розвиток права, а з іншого – зазнають його зворотного впливу. Вона спрямована на всебічне пізнання політичної дійсності, на виявлення взаємозв'язків між державно-правовими та іншими суспільними явищами в контексті політики в цілому як відносно самостійного суспільного феномена і крізь призму взаємозалежності політики і права як важливих засобів управління суспільними процесами.

Тим самим, правова політологія покликана розширити сферу досліджень

права, включаючи в неї не тільки систему норм у цілому, а й вивчення характеру взаємозв'язку права з іншими політичними явищами і процесами.

На нашу думку, предметне поле правової політології має охоплювати, з одного боку, вивчення особливостей впливу політичних явищ і процесів на появу та закріплення тих чи інших норм, а з іншого – дослідження політичної ефективності права (наскільки успішно реалізуються його функції, цілі та цінності в політиці, результативність правового регулювання наявних суспільно-політичних відносин, як і наскільки ефективно право впливає на зміни в суспільно-політичному житті). Тобто правова політологія має охопити ті аспекти і закономірності політико-правового розвитку, які випадають з поля зору при вивченні окремих галузей права, чи при аналізі окремих норм позитивного права.

З огляду на це, вважаємо, що *предметом* правової політології є визначення характеру, сутності й закономірностей взаємодії політичних факторів і права, правових явищ. У центрі уваги правової політології мають знаходитись суспільно-політичні відносини і процеси, які виникають як при формуванні правових актів, так і впливають на їх прийняття і зміну, механізми й закономірності взаємодії правових і не правових (політичних) чинників у процесі регулювання суспільно-політичних відносин. Тим самим правова політологія виявляє ті суспільно-політичні відносини, які потребують вдосконалення параметрів правового регулювання.

В умовах формування та становлення правової політології як окремої галузі наукового знання особливого значення набуває питання її функцій.

Правова політологія виконує важливі загальнонаукові функції у межах політології, серед яких, на нашу думку, варто виокремити:

- теоретико-пізнавальну;
- координаційно-стабілізуючу;
- аксіологічну;
- функцію політико-правової соціалізації;
- прогностичну функцію;
- науково-академічну;
- функцію політико-правової рефлексії.

Теоретико-пізнавальна функція зумовлюється концептуальною природою правової політології і полягає в узагальненні та систематизації політологічних знань щодо сутності політики і права, у виявленні глибинних зв'язків між державно-правовими та іншими явищами суспільного життя, у здатності пояснювати політичні явища і процеси на основі виявлених закономірностей.

Координаційно-стабілізуюча – правова політологія спрямована на виявлення тих відносин у політичній сфері життя суспільства, які потребують належного правового регулювання. Дослідження у межах правової політології мають сприяти уникненню свавілля в правовому регулюванні, узгодженню і врахуванню інтересів різних соціальних груп у ході прийняття тих чи інших нормативно-правових актів.

Аксіологічна – правова політологія розглядає політику і право в єдності і взаємопроникненні їх ціннісно-сміслових характеристик. Політика в межах правової політології розглядається крізь призму принципів права (законності, гуманності, соціальної зумовленості, справедливості, легітимності, демократизму, гласності, пріоритету прав людини і громадянина, рівності усіх перед законом), що стають точкою відліку для оцінки всієї політики. Тобто спостерігається відхід від розу-

міння політики і права як суб'єктивної владної дії до істинного знання про їх ціннісну природу.

Функція політико-правової соціалізації полягає у тому, що правова політологія має сприяти вихованню правової поведінки в суспільстві, підвищенню рівня політичної і правової освіченості громадян, формуванню розуміння ролі і значення права в сучасній державі, знання своїх прав і обов'язків, формування переконання у необхідності їх дотримання задля уникнення розвитку правового нігілізму.

Науково-академічна функція, в рамках якої можна говорити про правову політологію як навчальну дисципліну для вивчення як юристами, так і політологами. Правова політологія має надати об'єктивні знання про політичні та суспільні процеси, про сукупність норм, які регламентують функціонування всієї системи відносин у суспільстві, про способи і механізми захисту громадянами своїх прав і свобод, а також застосовувати набуті знання про політику в суспільно-політичній практиці. Правова політологія направлена на об'єднання зусиль політологів і юристів задля вирішення конкретних проблем політико-правового розвитку.

Прогностична функція – правова політологія покликана науково пояснити і спрогнозувати тенденції в розвитку політичних явищ і процесів, наслідки прийняття певних нормативно-правових актів, обґрунтовувати напрями практичної діяльності щодо вдосконалення правотворчої і правореалізаційної діяльності, шляхи та механізми оптимізації державно-владних відносин. Водночас правова політологія прагне надати більш повну і виразну картину політико-правової дійсності, вивчаючи конкретний практичний досвід, який є основою для наукового аналізу і узагальнень.

Функції політико-правової рефлексії – правова політологія покликана навчити раціонально-критично оцінювати політичні й правові процеси, допомогти зорієнтуватися в складному розмаїтті сучасного політичного життя, навчити самостійно аналізувати й оцінювати події та процеси, що відбуваються в країні та світі.

З огляду на вищевикладене вважаємо, що особливості правової політології як нової галузі політичного знання виявляються як у визначенні об'єкта і предмета досліджень, так і в її функціях. Осмислення цих питань є надзвичайно актуальним задля подальшого розвитку правової політології і її оформлення у самостійну наукову дисципліну.

1. *Машков А.Д.* Проблеми теорії держави і права. Основи: курс лекцій / Машков А.Д. [Електронний ресурс]. – К.: Четверта хвиля, 2008. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/pravo/problemi_teoriyi_derzhavi_i_prava_-_mashkov_a. 2. *Ильин М.В.* Что есть политика и что – наука о политике / М. В. Ильин, Б.И. Коваль // Полис. – 1991. – № 4. – С. 114. 3. *Андрущенко В.П.* Філософія політики: підручник / Андрущенко В.П. [Електронний ресурс]. – К.: Знання України, 2003. – Режим доступу: <http://platonet.org.ua/load/>. 4. *Бро Ф.* Политология / Бро Ф. – М., 1992. – С. 8–9. 5. *Горбатенко В.П.* Політичне прогнозування: навч. посібник / В.П. Горбатенко, І.О. Бутовська [Електронний ресурс]. – К.: МАУП, 2005. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-515.html>. 6. *Матузов Н. И.* Политология для юристов / Н.И. Матузов, А.В. Малько [Електронний ресурс]. – М., 2002. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/>. 7. *Мизулин М. Ю.* Политология права: исходные основания и принципы [Електронний ресурс] / М.Ю. Мизулин // Публичное пространство, гражданское общество и власть: опыт развития и взаимодействия. – М.: РОССПЭН, 2008. – Режим доступу: http://www.civisbook.ru/files/File/Mizulin_pravo.pdf. 8. *Marcella G.* Democratic

governance and the rule of law: lessons from Colombia [Електронний ресурс] / Marcella G. . – November 27, 2009. – Режим доступу: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB955.pdf>. 9. Shapiro M. Law and politics: the problem of boundaries / M. Shapiro // The Oxford Handbook of Law and Politics [Edited by Keith E. Whittington, R. Daniel Kelemen, and Gregory A. Caldeira]. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/>. 10. Егоров С. А. Политическая юриспруденция в США / Егоров С.А. – М.: Наука, 1989. – С. 4.

УДК 32:316.752:316.324.8(477)

Л. А. РУДА

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розгляд людини крізь призму її поглядів на життя спричинив виникнення відповідної системи цінностей, в основу якої покладено віру в переважання загальносуспільних цінностей над потребами й інтересами окремої особистості. Тенденція людства до створення громадянського суспільства, члени якого поділяють цінності демократичного суспільства, відзначає наявність високого рівня політичної культури. Необхідна умова на шляху до створення такого суспільства – вимога розвитку структур та інститутів громадянського суспільства і залучення громадян до різних форм правової, громадської та політичної діяльності. З формуванням глобальної цивілізації життєві цінності світової та української спільноти кардинально змінюються. Політичні цінності сучасного українського суспільства характеризуються симбіозом демократичних та тоталітарних цінностей, що визначає унікальність політичного розвитку України.

Ключові слова: політичні цінності, інформаційна цивілізація, глобальні проблеми.

Рудая Л.А. Эволюция политических ценностей в контексте цивилизационной идентификации украинского общества

Рассмотрение человека через призму его взглядов на жизнь привел к возникновению соответствующей системы ценностей, в основе которой лежит вера в преобладание общегражданских ценностей над потребностями и интересами отдельной личности. Тенденция человечества к созданию гражданского общества, члены которого разделяют ценности демократического общества, отмечает наличие высокого уровня политической культуры. Необходимое условие на пути к созданию такого общества – требование развития структур, а также институтов гражданского общества и привлечение граждан к различным формам правовой, общественной и политической деятельности. С формированием глобальной цивилизации жизненные ценности мирового и украинского общества кардинально меняются. Политические ценности современного украинского общества характеризуются симбиозом демократических и тоталитарных ценностей, что определяет уникальность политического развития Украины.

Ключевые слова: политические ценности, информационная цивилизация, глобальные проблемы.

Ruda Lesya. The evolution of political values in the context of civilizational identification of the Ukrainian society

Consideration of man through the prism of its looks to life entailed the origin of the proper

© РУДА Леся Андріївна – здобувач кафедри політології та державного управління ЧНУ імені Юрія Федьковича